

MATURITNÝ OKRUH 19

SPÔSOBY TVORENIA SLOV

SÚVISIA S OBOHACOVANÍM SLOVNEJ ZÁSObY

Odvodzovanie

a/ odvodzovanie pomocou predpony

- predpona + slovotvorný základ, resp. základové slovo

ná-stroj   pre-krásny   vý-hľad   u-pieť

b/ odvodzovanie pomocou prípony

- slovotvorný základ, resp. základové slovo + prípona

písa-nie   kráľ-ovat'   skok-an   zem-ský

c/ odvodzovanie pomocou predpony a prípony

pred-skok-an

d/ bezpríponové tvorenie

- základové slovo nepríberá žiadnu slovotvornú predponu alebo príponu

nastúpiť - *nástup*, *výstup*, *prestúpiť*

slovotvorný základ = časť slova, ktorá zostane, ak odčleníme slovotvorný formant, slovotvorný základ zostáva pri odvodzovaní nezmenený

slovotvorný formant = časť odvodeného slova, ktorá sa pripája k slovotvornému základu, **slovotvorný formant je predpona a prípona**

Skladanie

- z 2 základových slov vzniká 1 zložené slovo

more + plavba   zver + lekár   zeme + guľa   rýchlo + oprava   auto + kino

- existujú tzv. **hybridné zloženiny** (1 časť domáceho a 1 časť cudzieho pôvodu)

elektro + spotrebič

- za zložené slová treba pokladať aj tie, ktoré sa píšú cez spojovník, napr. *Sliač-kúpele*, *Rakúsko-Uhorsko*, *krížom-krážom*

Spájanie

- netvoríme nové slovo ako pri skladaní, ale vytvárame tzv. ustálené **združené pomenovanie**, ktoré pomenúva jednu vec, jav

triedna kniha

Slovenská národná rada

telesná výchova

obchodná akadémia

Skracovanie

a/ skratky = píše sa za nimi bodka

atď. str. a pod. napr.

b/ značky = medzinárodne platné (veličiny, jednotky, meny)

sin km USD mg

c/ iniciálové skratky = zo začiatočných písmen viacslovných názvov

MHD SND SR EÚ

d/ skratkové slová = zo začiatočných písmen, resp. slabík viacslovných názvov (môžeme ich skloňovať)

TANAP (Tatranský národný park)

SLOVNAFT (Slovenská nafta)

Univerbizácia a multiverbizácia

a/ univerbizácia = viacslovné pomenovanie → jednoslovné pomenovanie

panelový dom – panelák

minerálna voda – minerálka

b/ multiverbizácia = jednoslovné pomenovanie → viacslovné pomenovanie

auto – motorové vozidlo

preskúmať – uskutočniť prieskum

V súčasnosti sa slovná zásoba obohacuje aj tým, že sa preberajú slová z cudzích jazykov!

- preberanie slov z cudzích jazykov súvisí s rozvojom vedy a techniky
- niektoré slová sa zdomácnili, v iných stále cítiť cudzí pôvod

• Príklady cudzích slov:

• **čeština** – múčnik, bájka, úvaha

• **maďarčina** – šarkan, kefa, šiator

• **latinčina** – kostol, žiak, titul

• **taliančina** – opereta, bas, piano

• **nemčina** – fľaša, taška, ďakovať, cukor

• **rumunské** – bryndza, bača, salaš

POZNÁMKA: Viac k cudzím slovám, internacionalizmom a pod. v inom maturitnom okruhu.

TÉMA LÁSKY V JEDNOTLIVÝCH UMELECKÝCH OBDOBIACH

POZNÁMKA: Do tohto maturitného okruhu sa dajú zakomponovať vedomosti z iných okruhov, v ktorých sú spomínané diela, kde sa rieši láska – na konci zoznam aj iných diel s touto tematikou – podstatné pri zodpovedaní tejto otázky je, ako daný autor spracoval vo svojom diele lásku.

Ján Kollár - SLÁVY DCÉRA

- základným motívom lyricko-epickej skladby je **láska k vlasti a k Míne**
- v prvom speve (*Sála*) **ospevuje svoju milú Mínu**, spomína na stretnutie s ňou, zamýšľa sa nad láskou, **na záver sa básnik s Mínou lúči a sľubuje jej vernosť**
- v druhom speve (*Labe, Rén, Vltava*) ustupuje konkrétny zážitok do úzadia a **básnik uvažuje o láske všeobecne**, láska zostáva základom básnikovho vzťahu k svetu, žiaľ nad nenaplnenou láskou pomáha autorovi hlbšie precítiť žiaľ nad podrobeným národom, **tak, ako básnik verí, že jeho láska k Míne pretrvá za hrob, tak verí aj vo veľkú budúcnosť Slovanov**
- Kollár nevykresľuje Mínu len ako svoju milú, ale aj ako **bájnú dcéru bohyně Slávy, ktorá v sebe spája vlastnosti všetkých slovanských žien**

Andrej Sládkovič – MARÍNA

NAJDLHŠIA LÚBOSTNÁ BÁSEŇ NA SVETE

- **1. veľké dielo úvahovej (reflexívnej) lyriky v slovenskej literatúre** (reakcia Štúra na dielo: „*Ide o citové výlevy.*“)
- **4 základné témy** → mladosť, krása, láska k Maríne, láska k Slovensku
- **láska = najvyššia hodnota v živote človeka**
- **skladba vznikla ako reakcia na nešťastnú lásku autora k Márii Pišlovej** (rodičia ju vydali za boháča), autor sa v nej vyrovnáva i s predsudkami Štúra (ten odsudzoval lásku k žene, tvrdil, že odpútava od vlasteneckej práce)
- **láska k vlasti a Maríne je rovnocenná** = chce „*obe v jednom objímať*“ (porovnaj s Kollárom – ten chcel dať *pol srdca vlasti a pol srdca Míne*)

Romain Rolland – PETER A LUCIA !!!

svetová medzivojnová literatúra

- protivojnové dielo o **tragickej láske dvoch mladých ľudí** na pozadí udalostí 1. svetovej vojny
- **Peter** je **chlapec zo zámožnej meštianskej rodiny**, citlivý a dobrý (väčší idealista ako Lucia), má staršieho brata Filipa, ktoré vojna veľmi zmení, **Petrova rodina má pasívny postoj k vojne**, matka ju berie ako povinnosť
- **Lucia** žije s matkou, ktorá je tehotná, je **výtvarne nadaná**, ale **pre nedostatok peňazí nemôže študovať**, preto si zarába reprodukciami obrazov slávnych maliarov a obrázky predáva v malých obchodíkoch (nie sú veľmi dobré, keďže jej chýbajú skúsenosti a nástroje), je **duševne vyspelejšia ako Peter**, lebo bola životom prinútená správať sa samostatne a zarábať si na živobytie (vidí svet taký, aký je)
- dej od **30. januára 1918 do 29. marca 1918**

- Peter a Lucia sa stretnú v metre, Peter je povolaný na front, no po zbombardovaní továrne, v ktorej pracuje Luciina matka, si už bez Lucie nedokáže predstaviť svoj život, **ich láska ale končí na Veľký piatok v r. 1918**, keď zomierajú **pri bombardovaní Paríža** pod troskami chrámu (chceli si tam sľúbiť vernosť) → **vojna sa nezastaví ani pred Bohom**

- v novele je **málo dialógu, prevažujú opisy a úvahy**, úvahy sa týkajú najmä nezmyselnosti vojny

- motívom novely je, že **láska vo vojne nemá perspektívu a zomiera**

Margita Figuli – TRI GAŠTANOVÉ KONE !!!

naturizmus

- sociálna novela o **majetkových rozdieloch**, označuje sa ako **moderná rozprávka**

- **zobrazuje lásku Magdalény a dvoch mužov ---> Jana Zápotočného** (vášnivá a nebezpečná láska) **a Petra** (čistá a úprimná láska)

Peter: tulák, spravodlivý, statočný, skupuje drevo, je rozprávačom príbehu, od detstva miluje Magdalénu

Jano: najbohatší gazda v dedine, sok v láske Magdalény a Petra, zlý muž, ktorý navonok týra Magdalénu, ale vo vnútri ju miluje (nevie svoje city vyjadriť)

Magdaléna: ideálna a dobrá žena, spočiatku pasívna (rodičia jej riadia život)

Peter sa vracia do rodnej dediny s plánom požiadať svoju detskú lásku Magdalénu o ruku. Rovnaké plány má aj Jano Zápotočný s podporou Maliaričky (ctížiadostivá Magdalénina matka). Peter v horách Magdaléne sľubuje, že si po ňu do 3 rokov príde na troch gaštanových koňoch a bude mať vlastný dom. Rozhovor vypočuje Zápotočný a po Petrovom odchode Magdalénu znásilní a vezme si ju za ženu. Magdaléna porodí mŕtve dieťa. Po dvoch rokoch sa Peter vracia a nájde Magdalénu v nešťastnom zväzku so Zápotočným. Magdaléna zázrakom prekoná ťažkú chorobu a keď ju manžel opäť trápi tým, že musí držať koňa, ktorému vypaľuje nápis „tulák“, oslepený kôň svojho pána zabije. Dielo končí šťastne, odchodom Magdalény a Petra na troch gaštanových koňoch.

Rudolf Jašík – NÁMESTIE SV. ALŽBETY !!!

slovenská povojnová literatúra

- **protivojnový, psychologický a spoločenský román**

- Nitra, leto a jeseň 1941

- v tomto románe sa v slovenskej literatúre prvýkrát rieši **otázka deportácií, arizácie a židovstva**

- **lyrizujúci charakter** (dialóg s neživými predmetmi – slnkom, vežou, gaštanom)

- **biblická symbolika v názvoch kapitol** (*Posledná večera, Nesvätý Ján Krstiteľ*)

názov = všetky postavy žijú v blízkosti Námestia sv. Alžbety

hlavné postavy = **Igor** (proletár) **a Eva** (Židovka), **Igor plní dejotvornú funkciu**, mení sa z chlapca na muža

Igor sa zoznámi s Evou a zalúbia sa. Eva má ako Židovka nakázané nosiť žltú hviezdu, Igor jej ju dáva neustále dole. Chce ju dať pokrstiť. Prichádza teda za farárom, ktorý od neho pýta peniaze. Igorov kamarát Žltý Dodo vstupuje medzičasom do Hlinkovej gardy a začne udávať Židov, lebo za každého dostane 100

korún. Igorovi sa podarí zohnať peniaze, s Evou idú za kňazom, ktorý krst odmieta, pretože Eva bola zaradená do zoznamu deportovaných. Vojaci SS zhromaždia všetkých Židov na deportáciu. Eva je zastrelená nemeckými vojakmi, keď chce odniesť mŕtve dieťa, aby ho neudupali. Igor sa rozhodne pomstiť a zabije Flórika (miestny holič, člen Hlinkovej gardy, typický výtvar režimu). Trápi ho vina a chce sa utopiť v rieke. Zabráni mu v tom Maguš. Dielo končí tým, ako vedie Igora tmou, ale chce mu ukázať, že existuje svetlo, aj keď bude žiť bez svojej lásky. Lebo ... Láska je nesmrteľná. Neumiera. Ona len ide do hrobu.

LÁSKA v dielach slovenskej literatúry:

Hviezdoslav – Hájnikova žena: Miško & Hanka

Lukáč – O láske neláskavej: najznámejšia báseň zbierky nesie meno Paradoxon (odmietanie bezproblémovej lásky, lyrický subjekt požaduje od svojej milej chlad: Bud' ku mne trochu ľahostajná a trochu chladná, takto je láska pripokojná a prisúladná.)

Smrek: jeho vitalistický lyrický hrdina dobýja srdcia žien a ženu si postaví na piedestál, vďaka Smrekovi v našej poézii prvýkrát zaznejú aj erotické verše

Válek - Jablko

- na začiatku muž chce opustiť ženu, ale nakoniec odchádza žena
- jablko ako symbol vzťahu – je na skrini = vec, ktorú nepotrebujeme
- spadne zo skrine, zaprášené, ešte nezrelé = dlhý, ale nevyvinutý vzťah
- zelené jablko = nedozretá láska
- zaprášené jablko = zabudnutá láska (resp. odložená)
- utierala jablko = snažila sa vzťah zachrániť
- motív stereotypnej, nešťastnej lásky

LÁSKA v dielach svetovej literatúry:

Shakespeare - Rómeo a Júlia, Hamlet

Hugo – Chrám Matky Božej v Paríži: Quasimodo & Esmeralda

Goethe - Utrpenie mladého Werthera: Werther a Lotte

Tolstoj – Anna Kareninová: Anna a Vronsky